

Memòria de la professió

JUNY 2024

Entrevista a la **Dra. Pilar Arrizabalaga Clemente**

Llicenciada en medicina per la Universitat Autònoma de Barcelona (1978). Doctora en medicina per la Universitat de Barcelona (UB) (1988). Diploma en Statistique Appliquée à la Médecine, Université Pierre et Marie Curie (1980). Diploma de Postgrado (1997) i Master de Gestión Hospitalaria y de Servicios Sanitarios (2001), UB. Diploma de Gestión Clínica de Servicios de Nefrología, EADA (2000). Especialista en nefrologia en l'Hospital Clínic de Barcelona (HCB), on s'incorporà com adjunt el 1985 i ha estat fins a la jubilació com a consultora sènior a 70 anys.

Assignada al Centre d'hemodiàlisi de l'HCB (1985-2000). Impulsora clínica del Club de Nefropatologia de la Sociedad Española de Nefrología amb els anatomopatòlegs Dr. F. Mampaso (Madrid) i Dr. R. García del Moral (Granada) als anys 90. És responsable de la participació en el Registro Español de Glomerulonefritis (1997). Coordinadora de Qualitat de l'Institut Clínic de Nefrologia i Urologia (2005-2016). Directora de *e-fren: Gestión de la evidencia en Nefrología* (2010-14). Coordinadora de Nefrologia de l'Àrea Integral de Salut Barcelona Esquerra (2016-2024).

A 2003 en el marc de la Fundació Galatea del Consell de Col·legis de Metges de Catalunya (CCMC) inicia recerca del fenomen de la feminització mèdica. Vocal Spanish Focus Group de European Association for Women in Science and Technology (2005). Vocal Women and science, setè Programa Marc Europeu, Ministerio de Ciencia e Innovación (2010-11). Presidenta de la Primera Comissió d'igualtat del Comité de Delegats Mèdics del HCB (2018-22) escollida per sufragi universal entre el cos facultatiu.

Investigadora Principal en set projectes d'investigació competitiva, dos relatius a "Gènere i professió". Autora principal de 60 articles indexats en PubMed (FI 247), la cinquena part relativa a la igualtat en medicina. Capítols llibres, ponències nacionals i internacionals, articles en premsa mèdica i general. Ha rebut onze premis d'investigació nacionals i europeus. Acadèmica corresponent Real Academia de Medicina y Cirugía de Valladolid.

Vocal del CCMC (1998-2006). Vocal 2a de la Junta de Govern del Col·legi de Metges de Barcelona (CoMB) (2006-2010). Secretària de la Junta del COMB (2010-2014).

A sis anys en uniforme de les escolàpies

Per què va decidir estudiar medicina?

Vaig néixer a Santa Coloma de Gramenet (Barcelona) on el meu pare, Capità Mèdic de la Marina Mercant, s'assequé com un dels primers metges del Seguro Obligatorio de Enfermedad (SOE). Passava consulta a casa, una gran torre envoltada per altres dues torres dels farmacèutics del poble i una extensa clínica de repòs. D'aquells primers anys recordo el nen Varela, fill de la impremta que subministrava material als contats metges del poble, i, els nens Gené Badia, nets i fills de metges, que coincidíem en els cursets estiuençs de natació. Amb tots ells he compartit la professió de la medicina.

A les Escolàpies de Lluria aviat vaig descobrir el plaer de l'estudi. Soc de l'últim examen de preuniversitari, alhora que primer de selectivitat, llavors feien el exàmens a cada universitat. Em vaig decidir per medicina, probablement per ser de les dues proves superades la més propera. Recordo el meu raonament que la salut era el més bàsic i solidari per ajudar la gent.

Quina facultat de medicina va estudiar? I com era l'ensenyament?

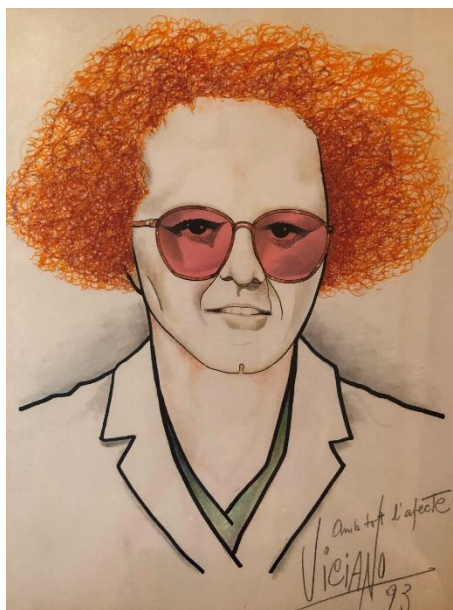
Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), 4a promoció. A l'aula érem menys alumnes en comparació amb altres indrets. Els catedràtics i la resta del professorat eren molt compromesos i engrescats amb el projecte de la nova universitat, en particular els professors: farmacòlegs J. Laporte i J.A. Salvà, patòleg L. Galindo, el microbiòleg A. Foz i L. Daufí de patologia general.

Va ser una estudiant que participativa en la vida de l'hospital o es va limitar assistir a les classes?

A tercer curs recordo la curiositat per assistir les primeres necròpsies al Departament d'Anatomia Patològica. Com a estudiant podíem assistir voluntàriament per observar l'activitat en diversos serveis i en les guàrdies d'obstetrícia. A la UAB, el sisè any consistia en un internat rotatori reglat. Assistíem a la majoria de serveis de les especialitats, fèiem les primeres històries i les primeres exploracions clíniques simples, observàvem, podíem participar en la visita i la discussió posterior diària.

Com valora actualment l'ensenyament que va rebre durant la carrera?

El primer cicle d'assignatures bàsiques va ser molt estimulant. Als estudiants se'ns facilitava pràctiques en l'Àrea d'Histologia i d'altri. Durant el cicle d'assignatures clíniques, els alumnes d'aquells anys de la Unitat Docent de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau vàrem coincidir amb disturbis greus dels metges professors amb conseqüències docents. Metges d'altres llocs van haver d'ensenyar assignatures, fins i tot diferents de la seva pràctica, una acció de responsabilitat i solidaritat amb els futurs professionals. Tot i això podíem continuar l'activitat pràctica en alguns serveis.

Retrat regal d'un pacient renal artista pintor, 1993

Per què va escollir la seva especialitat? On la va fer?

Pertanyo a les primeres promocions del MIR. Vaig escollir medicina interna. Al segon any, degut un problema familiar greu, vaig decidir canviar d'especialitat, mantenint-me en l'àmbit hospitalari, a una altra relacionada més acotada. Vaig incorporar-me com R3, prèvia superació d'un comitè de selecció, en el Servei de Nefrologia de l'Hospital Clínic.

Va tenir dificultats al moment de trobar feina?

Després de la formació com a especialista, sortosament he pogut desenvolupar la feina en el mateix Hospital Clínic (HC). Primer amb una beca de la Junta de Clíniques atorgada per concurs de mèrits i posteriorment en plantilla fins a la jubilació a 70 anys.

Prefereix treballar com a metgessa de la sanitat pública o com a professional liberal?

Sempre he treballat com a metgessa de la sanitat pública, tan sols una curta temporada he fet també consulta privada, i, també consulta *on-line*.

L'assistència clínica, el contacte i el servei a les persones pot ser professionalment tan satisfactori en l'entorn públic, com a l'entorn privat. En el sistema actual, la sanitat pública facilita més la pràctica en la recerca i en l'àmbit de la docència.

D'altra banda, segons el tipus d'especialitat, en particular les especialitats associades a procediments, tecnologies o cirurgies tenen un potencial d'expansió fonamental en la sanitat privada, com a professional liberal.

Ha tingut oportunitat de fer recerca? De quin tipus? I docència?

A l'HC es cuida exquisidament les tres branques de l'activitat mèdica: assistència, recerca i docència. Vaig llegir una de les primeres tesis doctoral d'una metgessa l'any 1988, presentada en format tradicional a la Universitat de Barcelona (UB) a l'hora que tres articles publicats en una revista internacional de nefrologia.

He sigut investigadora principal en cinc projectes d'investigació en immunopatologia renal i en dos relatius al tòpic de gènere i professió. Tots de finançament públic competitiu, FIS, CAYCIT, AGAUR.

He fet docència dirigida a la formació d'especialistes de nefrologia en l'HC, en Cursos de Actualización del Club de Nefropatología, i en el Màster de *Malalties Autoimmunes* de la UB. En col·laboració amb la Universitat Politècnica de Catalunya he dirigit *e-fren (electronically-formación en Nefrología)*, un dels primers projectes de docència *on-line* avalat per la Sociedad Espanyola de Nefrologia i acreditat per a la SEAFORMEC el 2010 i, més endavant pel Consell Català de Formació Mèdica Continuada de les Professions Sanitàries del Servei Nacional de Salut.

Per encàrrec de la Comisión Nacional de Nefrología vaig redactar les preguntes de nefrologia clínica per a la revalidació del títol de l'especialitat per extracomunitaris.

He fet docència de nefrologia dirigida als metges de primària. Des del 2016 he dirigit la Jornada Anual d'Actualització en Nefrologia de l'HC i, he desenvolupat el mòdul de malaltia renal crònica en el Master en Atención Integral al paciente crónico de la UAB-COMB.

Equip del Centre d'Hemodiàlisi de l'Hospital Clínic de Barcelona, 1987

Al llarg dels seus estudis i durant la seva vida professional ha tingut algun professional de la medicina com a referent?

El professor L. Revert i els meus primers adjunts de nefrologia, els doctors E. Bergadà i A. Botey, excel·lents clínics que varen transmetre'm l'ofici de l'especialitat. Els doctors A. Torras i E. Mirapeix m'obriren el camp de la patologia renal.

Des de l'assignació al Centre de Diàlisi de l'Hospital Clínic (CD Verdum) vaig ser dels primers clínics fundadors del Club de Nefropatologia al costat del Dr. F. Mampaso de l'Hospital Ramón y Cajal de Madrid, qui havia estat molts anys al Departament d'Immunopatologia de *Scripps Clinic and Research Foundation* en La Jolla - Califòrnia, va transmetre'm el rigor i la generositat de compartir coneixements.

A l'HC he tingut la sort de compartir inquietuds amb un grup nombrós de metgesses, amb qui he compartit les dificultats per mantenir la competència, l'avanç professional, i la constància en la persecució d'objectius.

Inauguració dels Jardins d'Elena Maseras a l'illa del carrer Roselló al costat de les Consultes Externes de l'Hospital Clínic 8 de març de 2006.

Creu que en l'actualitat hi ha més o menys respecte als principis ètics?

Entenc que els principis ètics s'associen a l'individu, independentment de l'àmbit de treball i del càrrec que se'n desenvolupa en una organització. És difícil generalitzar.

Sortosament, tenim una professió on n'hi ha mecanismes d'autoregulació.

Candidatura "Professionalisme i progrés" a les eleccions del Col·legi de Metges de Barcelona, 2006

Creu que l'exercici de la medicina està pitjor que quan va començar?

No, l'exercici de la medicina és una professió molt rica en oportunitats, l'activitat és àmplia, diversa i variada.

Els avanços esdevenen en totes les especialitats i donen cabuda a la regeneració de nous professionals.

Quina reforma sanitària seria la més adequada per aconseguir un millor exercici de la professió mèdica?

Anem cap a una pràctica més privada que l'actual, a l'estil de la majoria de països europeus. Mantenir la competència professional i l'autoregulació dels principis ètics serà cabdal.

Portada del *El País Salud*. D'esquerra a dreta: O. Viñas, P. Arrizabalaga, A. Santamaría, A. Merino.
Autores de "Does Medicine still show an unresolved discrimination against women?" publicat al
Journal of Medical Ethics, 11 d'abril de 2009.

Com veu el paper dels metges i metgesses en la societat actual? Han perdut prestigi?

Des de sempre hi ha hagut homes i dones expenedors i cuidadors de la salut de la població. La figura de metge patriarcal que tenim de la literatura i el

cinema, inclús l'hem pogut viure en la infància, ha canviat d'acord l'evolució de la societat.

L'exercici de la medicina és una contínua adaptació als temps, però és imprescindible en la societat, és insubstituïble per algoritmes d'intel·ligència artificial. Els anys recents de la pandèmia, els ciutadans han mostrat l'agraïment als sanitaris en general. L'atenció a la salut és un dels pilars de les societats desenvolupades.

Atorgament dels Premis d'Excel·lència del CoMB 2013.
100è aniversari dels congressos de metges i biòlegs de llengua catalana

Creu que els metges són un col·lectiu uniforme? O són un grup heterogeni amb interessos diferents?

És un col·lectiu ben heterogeni. Tant pel que fa al tipus d'exercici: atenció primària / hospitalària, tipus d'especialitat: mèdica, quirúrgica, salut mental, imatge, anàlisi... metge/metgessa. Per això, és important la referència d'un col·legi professional on poden convergir, i, entre altres activitats, compartir principis ètics d'autoregulació.

D'esquerra a dreta: A. Merino, P. Arrizabalaga i O. Viñas.
Autores de "Women doctors and their careers at the beginning of the 21st century" a
Human Resources for Health 2015, *La Vanguardia* 19 de gener de 2015

Algun moment s'ha penedit de dedicar-se a la medicina?

No. Tot i això, diria que alguna altra professió també m'hagués pogut satisfer. Més enllà de l'aptitud i el coneixement, importa l'actitud, la dedicació, el compromís en viure la professió positivament.

Com a dona metge va tenir problemes per accedir i estudiar la carrera de medicina? I per exercir?

La primera dificultat que vaig superar va ser en l'àmbit familiar, ja que provenia d'una família molt tradicional, de militars d'alt rang. El primer civil va ser el meu pare i jo desitjava continuar els estudis. Vaig ser la primera universitària, després ho han sigut la majoria.

A la facultat vaig viure en igualtat i llibertat. Vaig conèixer el meu marit, Dr. Eduardo Spagnolo de la Torre, pare dels meus tres fills. Vaig començar l'exercici professional amb la creença de la igualtat d'oportunitats, tal com l'havia viscut. Cada un o dos anys ens trobem un grup nombrós d'estudiants

d'aquells anys, curiosament som pràcticament el mateix nombre de metges que metgesses.

Al cap de 20 anys d'exercici professional em vaig adonar que la situació laboral i les premisses per a l'avanç professional són ben diferents entre els metges i les metgesses. Bibliografia pròpia reconeguda per la comunitat científica acredita el fenomen més enllà de la vivència personal d'haver d'afrontar un primer fill amb una gran discapacitat, i, compatibilitzar-ho amb la professió.

Dra. Arrizabalaga amb els seus dos primers adjunts de nefrologia E. Bergadà i A. Botey amb motiu de la jubilació del segon l'any 2018

Té alguna recomanació o algun consell als metges i metgesses joves que llegeixin aquesta entrevista?

Resistència al desànim i resiliència per adaptar-se a les dificultats laborals i professionals. Sortosament, tenim una professió de diverses possibilitats d'exercici. A més, si cal, s'ha de demanar ajuda. Dintre la professió en podem disposar de companys i companyes potencialment capaços de respondre.

Primera Comissió d'Igualtat del Comité de Delegats Mèdics (CDM) de l'Hospital Clínic, doctors P. Arrizabalaga, M.C. Sebastià, A. Doltra, M. Calvo, M. Burrel i S. Prat, amb el Dr. J. Tercero, president del CDM i, el Dr. M. Vera (†), president de l'Associació Professional del CDM, 2018